

УДК 1.316

Остренко М. П., студентка 4-го курсу факультету іноземних мов
Науковий керівник: Петінова О. Б., професор кафедри філософії, соціології та МСКД
(Університет Ушинського, м. Одеса, Україна)

ВІДНОШЕННЯ УКРАЇНЦІВ ДО РОСІЯН: ДО ПИТАННЯ РУСОФОБІЇ

На жаль, сьогодні Україна згадала увесь жах слова «війна» після початку повномаштабного військового вторгнення росії на територію України. Після 24 лютого життя та судьби мільйонів українців було зруйновано. Ми вирішили дослідити поняття русофобії та виявити історичний контекст ставлення українців до росіян. Хоча пік своєї популярності тема отримала в останні місяці, її вивченням займалися як українські, так і російські дослідники, наприклад, Л. Шебаршин, О. Чубар'ян, Ф. Тютчев, Д. Уфельман, О. Музичко та ряд інших. Історик А. Фурсов дослідив русофобію у ролі «психоісторичної зброї» політичного апарату росії. Взагалі саме явище русофобії не торкалось нашого інфопростору так активно до початку повномаштабної російської агресії, багато українців, особливо східно-центральної області, все ще досить нейтрально ставились до самого народу росії, вважаючи, що у складній політичній ситуації сходу винні у більшості своїй злі політики, але після численних коментарів та відео, що самі люди російської федерації публікували у соцмережах, своїх флешмобів та світлин на підтримку «асвабадітелів», все більше і більше українських користувачів соціальних мереж почали поширювати дописи з фразами «наша русофобія недостатня», «це війна не лише путіна», «русня не люди» і так далі. Але спочатку все ж таки потрібно розібратись звідки бере своє коріння явище «русофобії».

Русофобія (руссофобія, росіянофобія, росієфобія, москвожерство) – негативне, підозріле, упереджене та вороже ставлення до росії, росіян, російської мови та російськомовних [1, 6]. Російські шовіністи та політики можуть наректи цим терміном будь яку, навіть конструктивну критику, в адрес росії та її дій [4]. Польський Центр східних досліджень визначає русофобію як ірраціональний російський аргумент, що позначає частину неоімперського дискурсу свідомості росіян [9]. Звісно, іноді підіймається питання використання терміну русофобія саме в цьому вигляді через два фактори: перший полягає в частині русо-, який викликає асоціації з Київською Руссю, історію та культуру якої московія завжди бажала собі «привласнити» та асоціюватись з величчю цієї країни, через це і з'явилися варіації росіянофобія і так далі; другий фактор полягає в частині -фобія, яка з латини позначає страх, але у більшості своїй термін позначає не страх перед росіянами, а ворожість та зневагу до них [4]. Припускається, що вперше цей термін був використаний російським поетом Ф. Тютчевим у своїх листах до доньки Анни від 1867 року [2].

Окрім документальні приклади русофобії можна відзначити з початку XVI століття. Пропаганду проти московського царства активно вели литовські і польські державні діячі, історики та письменники, а також, згодом, єзуїти. Ця пропаганда виникла на ґрунті суперництва за землі Русі, а також на ґрунті конфесійної боротьби католицизму зі «схизматичним» православ'ям [3]. Польський король Сигізмунд I, який намагався запобігти будь-яким політичним альянсам московського царства в Європі, переконував західних монархів, що московити — не християни, а жорстокі варвари, що належать до Азії і змовилися з турками і татарами зруйнувати християнський світ [5]. У кінці XVIII — першій половині XIX століття русофобія встановлюється як політична система ворожого ставлення держав щодо росії. Історик А. Фурсов називав це явище як «психоісторичну зброю», яка має довести навіть самим росіянам, що їх не існує як

окремого люду зі своєю державністю та культурою та поставити їх у стан психологічного захисту та програшу [5]. Після анексії Криму Росією у березні 2014 року російська влада та засоби масової інформації почали широко застосовувати термін до осіб та організацій, хто критикував позицію та дії Кремля чи був залучений до застосування санкцій проти Росії.

Аналіз інформаційних джерел та досліджень дозволяє нам виділити деякі риси прояву русофобії: заперечення права Росії як країни і росіян як нації на існування; образливі прізвиська росіян (наприклад, «москалі», «кацапи», «лапті», «русня\росня»); стереотипізація та проєкція на всіх росіян певних вад окремих людей, як-от: пияцтво, схильність до вживання у мові матюків, примітивність мислення, відсутність культури. Цікавий результат можемо отримати, порівнявши відгуки російських інформаційних джерел та українських. У той час, коли українськомовні джерела намагаються бути якнайбільш об'єктивними та неупередженими у цьому питанні, в російськомовних ми побачимо ті самі пропагандистські вислови, що русофобія – це результат політичної конкуренції та страху російської величі. Русофобія є продуктом (причому природним і неминучим) нинішньої російської політики, і було б абсолютно дивним, якби ця русофобія не виникала. Наприклад, 9 листопада 2009 року на російському телеканалі НТВ у програмі «Чесний понеділок» виступав В. Жириновський. Це не якийсь там блазень чи ексцентрик із радикальної організації, а віце-спікер Державної думи РФ, який заявив, що після того, як Європейський Союз буде зруйновано зсередини арабами й неграми, російська армія прийде рятувати Європу. Схоже, що сам бард російського імперіалізму Жириновський вважав, що це саме руйнування відбудеться без усякої участі відповідних російських структур. А на Китай треба нацькувати Японію й Індію, і коли вони стануть нищити Китай, із півночі їм на допомогу має прийти російська армія і розв'язати китайську проблему назавжди [4, 8].

Якщо когось залякують, то цілком логічно, що цей хтось починає боятися того, хто залякує. У цьому контексті треба ще мати на увазі деякі особливості російської ментальності, сформовані століттями імперського існування і територіальної експансії, а саме: ототожнення поваги зі страхом. Чимало росіян, котрі й тепер сумують за радянським союзом, кажуть: у радянські часи усі нас поважали. Хоча вони тут говорять саме про страх перед ядерним агресивним і непередбачуваним монстром, а зовсім не про повагу.

Нами було проведено навчальне соціологічне дослідження, задачами якого були: з'ясувати ставлення сучасного українського суспільства до русофобії; виявити ставлення українців до росіян; визначити наявність русофобії в українському суспільстві; дослідити зміну ставлення до росіян після початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 року. Анкетування проводилось серед жителів України, брали участь респонденти незалежно від статі віком від 18 до 26 років, студенти ЗВО. Гіпотези: рівень русофобії в українському суспільстві був не таким високим, як його описує російська пропаганда, більшість людей ставилось нейтрально мешканців рф, але засуджували владу; більшість українців не вважають росію своїм «братнім народом»; після 24 лютого 2022 року більшість українців не хоче пов'язувати своє життя з російською федерацією; українці вважають Україну окремою державою та пишаються своєю національністю.

На підставах проведеного опитування та аналізу емпіричних даних ми дійшли таких висновків: рівень русофобії в українському суспільстві –помірний (61%), багато респондентів нейтрально ставляться до російської мови, але мають більш негативне ставлення до росіян. Абсолютна більшість опитаних ненавидять російську владу (97%); абсолютна більшість не вважає українців та росіян близькими народами, а росію своєю братньою державою; ніхто з респондентів не погодився б переїхати до росії; серед респондентів переважає гордість за свою національність, а Україну вони вважають незалежною та суверенною державою. Отже, явище русофобію зародилося в

українському суспільстві у першу чергу саме через дії самої російської федерації, більшість українців мають досить негативне ставлення до росіян та їхньої влади. Вочевидь, що зараз ще довго не буде йти мови про дружбу між нашими народами, але залишаються українці, які можуть проявити співчуття до громадян рф, співчувати «адекватному населенню».

Перелік посилань

1. Дрогобич А. Русофобия как новая норма? Украинская правда. 15 березня 2022. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2022/03/15/7331492/>
2. Ильин И. Против России. Собрание сочинений в десяти томах. Том 1-2. Москва: Русская книга. 1993. С.62-67
3. Кара-Мурза С. Руссофобия запада. 2001. Режим доступу: http://www.sdelanounih.ru/russophobe_1/.
4. Лосев І. Що таке русофобія і хто її роздмухує? Радіо Свобода. 14 листопада 2009. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/1878308.html>
5. Макашин С. А., Пигарев К. В. Литературное наследство, Том 97, книга 1. Москва: Наука. 1988.
6. Руксперт «Русофобия». Русский эксперт. 2016. Режим доступу: <http://ruxpert.ru/Русофобия>.
7. Borenstein, Eliot. «What Isn't Russophobia?» Plots against Russia. 10 серпня 2016. Режим доступу: <http://plotsagainstrussia.org/eb7nyuedu/2016/7/26/what-isnt-russophobia>.
8. Borenstein, Eliot. «Russophobia and the Generic Villain», Plots against Russia. 10 серпня 2016. Режим доступу: <http://plotsagainstrussia.org/eb7nyuedu/2016/8/5/russophobia-as-generic-villain>.
9. Darczewska, Jolanta; Żochowski, Piotr. «Russophobia in the Kremlin's Strategy: A Weapon of Mass Destruction», OSW Point of View 56, October, edited by Óródek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia. 15 серпня 2015. Режим доступу: <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/point-view/2015-11-02/russophobia-kremlins-strategy-a-weapon-mass-destruction>.